

İzmir'in Doğal ve Kültürel Çevre Değerlerinin, Öncelikli ve Önemli Gündemleri

Ahmet Tuncay KARAÇORLU

Şehir Plancısı

*Önce denizle başladı,
Bu şehrin serüveni.
Sıcak bir liman oldu yaşama kaçanlara.
Ardından Smyrna yükseldi bağbozumu
ateşlerinden.
Artık korkular değil,
Başak taneleri yüklendi enginlere.*

Kentimiz İzmir'de kentleşmeye ilişkin ihtiyaçların, sorunların ve çözümlerinin karşılanabilmesi süreçlerinde, planlama değerlerinin temel alınması ve uygulama araçlarının doğru ve etkin kullanımı ile olanaklıdır.

Bu nedenle öncelikle doğru bir bilgi tabanı üzerinde, kentimizin Nazım Planı sağlıklılaştırılmalı ve bu yapılırken artık yeni gelişme alanlarının önerilmemesi gereklidir. Çünkü İzmir yerleşimin düzeni açısından farklı alanlardaki tüm sınırlara dayanmış, hatta kimilerinde aşmış, nüfus olarak doymuş durumdadır. Kentin fiziksel sınırları da yeni gelişme alanlarına olanak vermemektedir. Bu sınırları değerlendirdiğimizde kentimizin topoğrafik olarak yüksek eğimlere, orman ve tarım alanlarına dayandığı görülmektedir.

İzmir'in Nazım İmar Planı sağlıklılaştırılmak amacıyla yeniden ele alınırken nüfus yoğunluğu artmayan, henüz yapılaşmamış alanların da olanaklıysa yoğunlukları düşüren çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü 2030 yılı için olabilecek en yüksek nüfus olan 4.376.000 kişiden daha fazla nüfusa yetebilecek olan planlı ve yapılaşmamış alan bugünden bulunmaktadır. Yapılacak plan çalışmalarında kentin yetersiz ve eksik olan, açık ve yeşil alan ihtiyacı ve bunların ilişkisini

sağlayan yeşil yaya koridorlarının karşılanması da öncelikle ele alınmalıdır. Bu anlamda tüm var olan ve dönüştürülebilecek olan açık alanlar, planlamanın olanağı olarak değerlendirilmelidir.

Konak Meydanı, Cumhuriyet Meydanı gibi açık alan özelliği olan ve her büyüklükteki meydanlarımız, ortak alanlarımız, kamusal alan olma özelliği ile de her türlü yapılaşmadan uzak tutulmalıdır.

İzmir Körfezi'nin kentimiz için büyük bir açık alan olduğu, ona ulaşabilmek için yegane alanlarımızın da kıyılarımız olduğu unutulmamalı, bu nedenle kıyılarımızın düzenlenmesinde yayalar esas alınmalıdır. Kıyılarımızda bu kullanım özelliğini engelleyen uygulamalara izin verilmemelidir. Gelecekte de, körfezi çevreleyen tüm kıyılarımızın yaya bölgelerine dönüştürülmesi planlama çalışmalarının temellerinden birisi olmalıdır.

İnciraltı bölgesi, yüzlerce yılda yaratılamayacak ve hiçbir maddi değerle ölçülemeyecek bir dokuya sahiptir. Kentimizin yüksek olan açık ve yeşil alan ihtiyacını düşündüğümüzde, böylesi bir doğal olanağı, kısa sürede tüketilecek olan özel rantlar uğruna yok etmek, bir kent suçunun ötesinde gelecek kuşakların hakkının elinden alınması anlamında toplumsal bir suç olarak da değerlendirilmelidir.

Kentin su kaynaklarının ve diğer doğal kaynaklarının temizlenmesiyle görme olanağı bulduğumuz kuşlar, kent yaşamının sağlıklılaştırılmasıyla, Gediz Havzası'ndan sonra İnciraltı'nda da, yeniden kavuştuğumuz bir kazanım olarak görülmelidir. Bu özel ve doğal değer kentimizin kimliğinin önemli bir parçası olduğu unutulmamalıdır.

PLANLAMA
2006/3

Gediz Havzası ise, Ramsar ve sit kararları gibi alanın önemini vurgulayan ve koruyan kararlar ve alanın yönetim planını oluşturmaktan sorumlu kurumsal yapılanması ile planlama süreçlerinin bir başka önemli değeri olduğu unutulmamalıdır.

Kültürpark gibi kent içi açık yeşil alanlarımız korunmalı ve yaşatılmalıdır. Kültürpark'ın içerisinde yer alan uluslararası fuar ve uzmanlık fuarları, kentimizin gelişim nazım planında yer alacak olan yer seçimi doğru yapılmış olan bir alana geciktirilmeden taşınmalı, Kültürpark'taki her türlü otopark uygulamasına son verilmelidir. Kültürpark'ta yeni yapılaşma kararları verilmemesi, Kültürpark'ın özgün planında bulunmayan tüm yapılardan arındırılmasına devam edilmelidir. Bu kentimizin geleneğine olan sorumluluğumuzdan da önemli bir ölçütüdür.

Kemeraltı, İkiçeşmelik ve çevresi, Şaraphane ile Şehitler Caddesi çevresi, Buca ve Bornova gibi tarihsel kent dokularının oluşturduğu bölgeler; Bayraklı-Tepekule, Agora ve çevresi, Kadifekale-Pagos, Konak Meydanı, Cumhuriyet Meydanı ve Birinci Kordon gibi "tarihi ve arkeolojik sit" bölgeleri; Bayraklı Atatürk Ormanı, Kültürpark, Tuzla Kuş Cenneti gibi alanlar, "doğal sit" bölgeleri olarak onaylanmış, evrensel kültür mirası alanlarımızdır. Doğal ve kültür miraslarımız olan bu alanlarımız, kent dokularımız bilimsel ve etkin bir planlama anlayışı ile evrensel bir sorumluluk olarak ele alınmalıdır.

Kentimizin nüfusunun yarıdan fazlası gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Kent nüfusunun böylesi kent bölgelerinde yaşamaması için sağlıklı, ucuz ve o bölgede yaşayacak olanların kültürel özelliklerini temel alan kentsel ve mimari değerleri taşıyan sosyal konut bölgeleri oluşturulmalıdır. Var olan gecekondu bölgelerimizde eksik olan eğitim, sağlık, spor, kültür alanlarındaki eksik olan ihtiyaçları ile düşünülmelidir. Yapılacak olan plan çalışmalarında gecekondu alanlarına yönelik sağlıklaştırmanın temelini bu yaklaşım oluşturmalıdır. Oysa bugün Karşıyaka sirtlarında bundan önce Narlıdere ve Bornova'da gördüğümüz toplu konut uygulamaları bu amaçtan uzak ve inşaat rantını temel alan gecekondu bölgelerini sosyal bir bölge olarak değil, bir arsa olarak gören uygulamalardır.

Bağımlılık yaratmayan, çevresel değerler taşıyan, ucuz ve merkezi olma özellikleri taşıyan

Balçova'da bulunan jeotermal enerji kaynağımız tüm kentimize hızla yaygınlaştırılmalıdır. Kentimizin enerji kaynağında çok yönlü bağımlılığın ve felaketin koşulunu yaratacak olan doğalgaz uygulamasından vazgeçilmelidir.

Kentimiz kuruluşundan bugüne kadar bir liman kenti olması nedeniyle bu özelliğin günümüzün değişen koşullarına göre yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak İzmir Limanı ısrarla olduğu yerde büyütülmeye çalışılarak, etkin bir liman kullanımının bir bölge limanı ile sağlayacağı olanaklar engellenirken kente yeni ulaşım yükleri getirilmesi duyarsızca önemsenmemektedir. Bu nedenle bu durum dikkate alınarak yer seçimi doğru yapılmış, bir bölge limanı yapımı çalışmalarına öncelik ve hızla başlanmalıdır.

Kentin ulaşım altyapısı, toplu taşıma olanaklarını en yüksek ölçüde kullandıracak ölçüde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Konak, Karşıyaka, Alsancak, Bornova, Buca gibi kentimizin merkezlerinde, özel taşıt ulaşımını en aza indiren, yaya ulaşımını olanaklı kılan ve bu bölgelere ulaşım ihtiyacını belirli noktalarda deniz, metro ve kara toplu ulaşım türleri ile karşılayacak çözümler sunulmalıdır. Tüm ulaşım türleri, günün tüm saatlerinde, kente hizmet verecek biçimde artırılmalı ve tüm bölgelere yaygınlaştırılmalıdır. Bu nedenle kent içi bisiklet kullanımı da dahil, kent içinde yaygın, hızlı, sağlıklı, güvenli ve ucuz bir toplu taşıma sistemini temel alan ulaşım planlarını hazırlayarak hayata geçirmelidir. Bu ulaşım planında, başta İzmir Körfezi olmak üzere, deniz ulaşımından, yakın yerleşim alanlarına ulaşımında daha fazla yararlanılmasını içeren, Foça, Karaburun gibi kıyı yerleşmelerimizle deniz ulaşımının kurulması gibi, yeni ulaşım olanakları yaratan çalışmalar yapılmalı ve hızla uygulanmalıdır. Aliğa-Menderes demiryolu hattının bir an önce hayata geçilmesi ve kent içi geçişlerinin Karşıyaka'nın yanı sıra Çiğli, Bayraklı ve diğer bölgelerde de yeraltına alınmasını sağlayacak dönüşümler mutlaka yapılmalıdır.

Kentin çalışma alanlarını oluşturan sanayi alanlarının yer seçiminde ve var olan böylesi alanların yeniden değerlendirilmesinde, kentin doğal yaşam kaynaklarıyla ve yaşama alanlarıyla ilişkisi doğru kurulmalıdır. Çiğli Organize Sanayi Bölgesi gibi yanlış, Kemalpaşa sanayi gelişmeleri gibi çarpık, Turyağ gibi haksız karar ve uygulamaları hızla

bilimsel bir planlama çalışması ile düzeltilmelidir. Böylelikle sanayi bölgeleri kentin bir yükü olarak değil, bir kazanımı olarak kentte yer almalıdır. Bugün İzmir hem su kaynaklarının kirlenmesi, hem hava kirliliğinin artması, hem de ulaşım örüntüsünün bozulması anlamında sanayi alanlarının yanlış yer seçiminden kaynaklanan sorunları hala yaşamaktadır.

Özel olarak dikkat edilmesi gereken bölgeler arasında Gediz Havzası'nın, Çamaltı Kuş Cenneti sulak alan bölgesinin, Tahtalı içme suyu havzasının, Konak Meydanı ve Kemeraltı dokusunun, İnciraltı'nın ve Bayraklı Turan bölgesinin hızla sağlıklılaştırılmasına olanak veren koruma kararları ve koruma planları yaşama geçirilmedir. Benzer özelliklere ve tarihsel ve doğal miras anlamında eşsiz olanaklara sahip Alsancak Limanı arkası bölgesinde de çok katlı yapılaşma kararlarından mutlaka uzak durulmalı, var olan kültür mirası, yapılar ve bahçeleri, kentsel alan kullanımında canlılık sağlayacak olan bir koruma planıyla kent yaşamına kazandırılmalıdır.

Kordon; bugün kazanılan özgün bir kıyıda, dayatmacı bir dolguyla oluşmuş olan alan üzerinde, otoyola izin vermeyen ve alanın kıyı ve toplum için sağlıklı kullanımını sağlayan bir yaya alanı düzenlemesidir. Kordon'da bu kazanım sonlandırılmalı; planlama süreçleri tamamlanmalı, beton köprü ayakları kaldırılmalıdır. Aynı hukuk dışı süreçlerin bir uygulaması olan ve mahkemelerce iptal edilen ulaşım ilkelerine aykırı Konak Meydanı'ndaki diğer beton köprü ayakları da geciktirilmeden yıkılmalıdır.

Kentimizin de içinde yer aldığı bölgemiz birinci derece deprem kuşağında yer almaktadır. Bu nedenle önemli bir yoğunluğunun dayanıklılığının bulunmadığını bildiğimiz, yapı bölgelerimizin ve yapılarımızın yenilenmesi, depreme duyarlı bir planlamayı temel alan kararlarla nazım plan çalışmalarında yer almalıdır. Bu özel bölgelerimize yönelik kararlar, nazım planın uygulama süreçlerinde, öncelikli yerler olmalıdır. Ve yerel yapı ve kaynaklarla uygulamalar hızla başlanmalıdır. Ballıkuyu Veziraga heyelan sahası gibi konut alanlarımız, Bornova Sirgeli Kavşağı gibi

ulaşım yapılarımız bu önceliği taşıyan alanlarımız ve yapılarımız olmalıdır.

Bugün İzmir'de yaşanacak bir deprem sırasında ve sonrasında insanların, binaların dışında da zarar görme olasılıkları çok yüksektir. Çünkü semt ölçeğinde insanların olası yıkımlardan kaçıp, güvenliğini sağlayacağı, deprem sonrasında barınabileceği, açık alanlar ve bu işlevi de görebilecek yeşil alanlar yok denecek kadar azdır. Bu nedenlerle, açık ve yeşil alanlar, plan değişiklikleri ile konut alanlarına çevrilmemeli, semt ve kent ölçeğinde açık ve yeşil alan kararları korunmalıdır. Yine plan değişikliği yolu ile mevcut konut bölgelerinde kat artışına gidilmemeli, deprem sonrası kurtarma ve sağlık araçlarının, kent içerisinde ulaşımını kolaylaştıracak planlama önlemleri alınarak sokak ve cadde genişlikleri azaltılmamalıdır. Yer seçimi yanlışlığının yanı sıra zemin koşulların uygun olmadığı bölgelerde gökdelen izinleri verilmemelidir. Örnek olarak Alsancak, Konak, Mavişehir, Bornova, İnciraltı, Narlıdere ve Güzelbahçe'nin kıyı bölgeleri gibi bölgeler bu tehlikeyi taşıyan alanlara dönüştürülmemelidir.

Kentimizde son on yılda yapılaşmış ya da planlama süreçlerini tamamlamış alanlarda gündeme gelen gökdelen önerileri ve uygulamaları zaten yoğun olan altyapı sorunlarını daha da arttıran, ulaşım sorunlarına yeni yükler getiren, parçacı özellikleriyle nazım planın sağlıklılaştırılma çalışmalarını engelleyen öneri ve uygulamalar olarak kabul edilip, böylesi yeni öneri ve uygulamalar kentimizin planlarında asla yer almamalıdır.

Tüm bu alanlarda planlamaya ilişkin tüm çalışma alanlarını içeren ve 1970'li yıllarda var olan nazım plan bürolarının özelliklerini taşıyan, günümüz koşullarına ilişkin yeni özelliklerle geliştirilen, özerk İzmir planlama örgütlenmeleri oluşturulmalıdır. Kentimizde yaşayan farklı kültürlerin ve etnik yapıların özelliklerini, yaşadıkları ve yaşayacakları bölgelerin planlama ve mimari çalışmalara taşıyacak olan teknik birimler gibi birimler oluşturulmalı, "Kent Arşivi ve Müzesi" gibi kentlilik bilincinin ve kent bilgisinin kaynakları olan kullanımlar arttırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

1970'li
yıllarda
var olan
nazım
plan
büroları-
nın özel-
liklerini
taşıyan,
günümüz
koşulla-
rına ilişkin
yeni özel-
liklerle
geliştiril-
en, özerk
İzmir
planlama
örgütlen-
meleri
oluşturul-
malıdır.

ŞPO Fotoğraf Arşivi